

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ATATÜRK'ÜN 100. DOĞUM YILINA ARMAĞAN

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
TARAFINDAN YILDA BİR ÇIKARILIR

Cilt : XXIV

Yayın Komisyonu

Prof. Dr. Hüseyin ATAY (Dekan)

Prof. Dr. Hüseyin YURDAYDIN

Doç. Dr. İsmet KAYAOĞLU

Doç. Dr. Beyza BİLGİN

Doç. Dr. Günay TÜMER

Doç. Dr. Rami AYAS

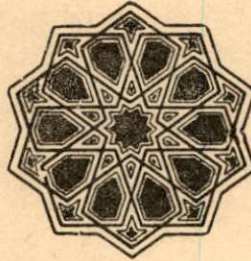
Makalelerin bilim ve dil bakımından sorumluluğu yazarlarına aittir.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
TARAFINDAN YILDA BİR ÇIKARILIR

Cilt : XXIV

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
Prof. Dr. Hüseyin ATAY, <i>İslamda Hayır İşleri</i>	1
Prof. Dr. Hüseyin ATAY, <i>Medreselerin Gerilemesi</i>	15
Prof. Dr. Hüseyin ATAY, <i>Temizlik ve Çeşitleri</i>	57
Prof. Dr. İsmail CERRAHOĞLU, <i>Garânik Meselesinin İstismar- cuları</i>	69
Prof. Dr. Cavit SUNAR, <i>İnsan Olma Yolu</i>	93
Prof. Dr. Cavit SUNAR, <i>Erzurumlu İbrahim Hakkı ve Terbiye Kuralları</i>	127
Prof. Dr. Hikmet TANYU, <i>Martin Luther'in Türkler Hakkındaki Sözleri</i>	151
Prof. Dr. Mehmet TAPLAMACIOĞLU, <i>Anayasanın Sosyo-Juri- dik Eleştirisi</i>	163
Doç. Dr. Neda ARMANER, <i>Okulda Çocuğun Düşünce ve Davra- nışını Etkileyen Faktörler ve Rehberlik</i>	167
Doç. Dr. Neda ARMANER, <i>Çocukluk Dönemi Dini</i>	175
Doç. Dr. Mehmet AYDIN, <i>Ateizm ve Çıkmazları</i>	187
Doç. Dr. Mehmet AYDIN, <i>Din ve Felsefeye Göre Tanrı</i>	205
Doç. Dr. Mehmet DAĞ, <i>Kelâm ve İslâm Felsefesinde Hareket Ku- ramı</i>	221
Doç. Dr. Ethem RUHİ FIĞLALI, <i>İbn Sadru'd-din Eş-Şirvânî ve İtikâdî Mezhepler Hakkındaki Türkçe Risâlesi</i>	249
Doç. Dr. Ethem Ruhi FIĞLALI, <i>Tercümânü'l-Ümem</i>	277
Doç. Dr. Kemal IŞIK, <i>Mutezile'nin İlk Kurucusu Vâsıl B. Ata ve Büyük Günah Meselesi</i>	337
Doç. Dr. İsmet KAYAOĞLU, <i>Anadolu Selçukluları Devrinde Ti- cari Hayat</i>	359
Doç. Dr. Abdulkadir ŞENER, <i>İslam Hukukunda İctihad ve Taklid Problemi</i>	375

	<u>Sayfa</u>
Doç. Dr. Cihad TUNÇ, <i>Töbe Hakkında Bazı Meseleler</i>	389
Dr. Hayrani ALTINTAŞ, <i>Tasavvuf</i>	413
Ass. Münir ATALAR, <i>Osmanlı Padişahları</i>	425
Dr. Mehmet BAYRAKDAR, <i>Yeni Felsefe ve Yeni Felsefeciler</i> .	461
Doç. Dr. Beyza BİLGİN, <i>Din Eğitiminin Genel Eğitimdeki Yeri</i>	469
Ass. Ruhi KALENDER, <i>15. Yüzyılda Arapça Musiki Terimleri ve Türkçe Karşılıkları</i>	485
Esat KILIÇER, <i>İslâmda Aile Plânlaması</i>	491
Dr. M. Cemal SOFUOĞLU, <i>Şia'nın Sahabiler Hakkındaki Bazı Görüşleri</i>	533
I. GOLDZİHER, <i>İslamiyetin İlk Zamanlarında Zühd.</i> Çev. Dr. Hayrani ALTINTAŞ	539
Afif Abdu'l-Fettah TABBARA, <i>Hz. İbrahim (A.S.) Çeviren Dr. Mehmet AYDIN</i>	547
Antoine VERGOTE, <i>Ergenlikte Din.</i> Çev. Dr. Erdoğan FIRAT ..	583
Muhammed TALBI, <i>Bid'atlar</i> Çev. Dr. Mehmet ŞİMŞEK	593
Louis GARDET, <i>İslâm "Din İlimleri" İçinde İlm-i Kelâmın Yeri Üzerinde Bazı Düşünceler</i> Çev. Dr. M. Sait YAZICIOĞLU .	609

KİTAP TANITMA

Doç. Dr. İsmet KAYAOĞLU, <i>İslamic Medicine</i>	621
Doç. Dr. Abdulkadir ŞENER, <i>Fıkhü'l-İmam el-Evzâ'i Evzâ'i. Evvelu Tedvin Li-Fikhi'l-İmam</i>	623
Dr. Mustafa Sait YAZICIOĞLU, <i>İslam Düşüncesinde İnsan Hürriyeti Problemi (Mutezile Çözümü)</i>	627
Ahmet KOCA, <i>Fakültemiz Kütüphanesine Gelen Kitap ve Dergiler</i>	631

OKULDA ÇOCUĞUN DÜŞÜNCE VE DAVRANIŞINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER VE REHBERLİK*

Doç. Dr. Neda ARMANER

Bütün çağlarda eğitimin iki amacı olmuştur. *Öğretim ve iyi davranış*. Burada iyi davranışı içeren kavram ve amaçta ise; *karakter, toplum ve vatandaşlık eğitimi*'ne yönelik çalışmalar bahis konusudur. Hiç kuşkusuz böyle geniş kapsamlı bir konuyu sınırlamamız ve örgün eğitimde davranış yönünden etkin birkaç faktöre değinerek, psikolojik önerilerimize ağırlık vermemiz doğaldır.

Çocuğun düşünce ve fonksiyonlarında olumlu gelişmeyi aksatan etmenlere girmeden, çocuktan istenen davranış biçimlerinin zamana ve yere göre tipik özelliklerle farklı olduğu görülmektedir. Bir başka deyimle, iyi davranışın anlamı, toplumun siyasal kurum ve geleneklerine göre değişik görünüşler almıştır. Örneğin, ortaçağlarda köleden Tanrı'ya kadar giden bir aşamalı düzen varken temel erdem salt bağlılıktır. Çocuktara, ana-babalarına ve efendilerine karşı boyun eğmeleri öğretilirdi. Yakın tarihe kadar, Hıristiyanlığın yayıldığı yörelerde bu düşüncenin evrensel oluşu, İslâmın siyasal yorumunu yapan otoriter ülkelerde ise, tüm insanların kulluğu ile ümmet fikrinin eğitsel yoldan işlenmesi bireyde demokratik ilkelerin önemini bilinçlendirmekten uzaktı. Yüzyılların birikimi sonucu çağımızda demokrasinin egemen olmasıyla, çağdaş insan yetiştirilmesinde amaç ve yöntemler skolastik eğitimden gittikçe ayrılmıştır. Şöyle ki, boyun eğme yerine işbirliği, karşılıklı saygıya dayalı vatandaşlık ve ulusal bilince ağırlık verilmesi öngörülmüştür. Çağdaş demokrasilerdeki eğitimde, çocuğun bireysellik yönünden zihinsel ve kültürel gelişimi yanında, yurttaşlık öğretimi açısından sosyal bir düzeyde eğitilmesi bahis konusudur. Diğer bir deyimle, çocuğun okul-çi eğitiminde birey olarak yetiştirilmesi sürerken toplum içinde yararlı

* Bu tebliğ, 1979 Uluslararası Çocuk Yılı dolayısıyla kurulan Türkiye Millî Koordinatörlüğü tarafından, Hacettepe Üniversitesinde 4-7 Ocak, 1979 tarihinde hazırlanan Kongrede Eğitim Komitesine sunulmuştur.

bir insan olması, birbirini tamamlayan bir eğitim düzeni olarak ele alınmaktadır. Eğitimin öğrenci üzerindeki ağırlığı yadsınamaz. Fakat gelişim psikolojisinin ışığında artık çocuğu bir balmumu gibi nitelendirip o açıdan eğitsel değerlendirmeler yapılması zamanı çoktan geçmiştir. Diğer yünden, çağımızın hızlı bir değişim içinde oluşu, eğitim ve öğretimin etkisiyle ölçülemeyecek yeni nitelikler, yeni ilkeler kazanmasına olanak hazırlamıştır. Örneğin günümüzde bir makina daha eskimeden yenisi icad ediliyor. Yeni buluşlar yeni yöntemleri öngörüyor ve bu değişim baş döndürücü bir biçimde sürüp gidiyor. Bu hızlı yaşam ortamında çocuğun etkilenmemesi düşünülemez. Çocuğun duygu, düşünce ve davranışında ve bu yolla da kişiliğinde önemi olduğu bilinen çevre kavramının içeriği çok genişlemiştir. Artık aile, okul ve mahallenin kültürel değerleri ötesinde sosyo-ekonomik, sosyo-politik ortamın da hesaba katıldığı bir gerçektir. Modern eğitim anlayışı, önce çocuğun gerçeklerinden hareket edip eğitim olanaklarını kullanarak çocuğun duygusal ve zihinsel gelişimini oluşturmak ve bu yolla dengeli atitüdlere sahip kılmak yolunda çaba sarfetmektedir. Yazımızın başında da belirttiğimiz üzere, böyle geniş kapsamlı bir konuyu sunarken sınırlı bir çerçeve içinde kalarak sadece okul ortamının, eğitim atmosferinin çocuklarımızı, onların duygu, düşünce ve davranışlarını belirgin bir biçimde olumlu ya da olumsuz yönde etkileyen psikolojik etmenlerden söz edeceğiz.

Okula başlayan çocuğun yaşamı, artık aileden daha geniş bir çevrenin etkisi altına girer. Böyle bir ortamda güven ve özgürlük onun kişiliğini en fazla etkileyen iki ögedir. Bu kavramlar ise, okullarda uzmanlaşmış rehberlerin etkin rol almaları gereğini bize önemle duyurur. Gerçekte insan, yaşamı boyunca güven içinde olduğu duygusunu taşımak ister. Bu duygusal sorun çocuklukta daha hassas bir konudur. Güven duygusundan yoksun çocukların daha çok suç işledikleri yapılan istatistiklerce saptanmıştır. Bunun açık örneği ırk ayrımı yapılan ülkelerde zenci ırkın suç eylemlerinde başı çekmesidir. Bunun nedeni sadece fakirlikten ötürü olmayıp şahsiyetin zedelenmiş, horlanmış olmasıyla güvensizliğin yarattığı boşluktan kaynaklandığı ortaya çıkarılmıştır.

Sıkı kurallarla, disiplin cezalarıyla kaba davranışlar önlenebilir ama çocuk ve gençte müşfik duygular da yok edilebilir. Büyük filozof eğitimci Emerson (1803-1882) "Les Représentants de l'humanité" "İnsanlığın Elçileri" adlı ünlü yapıtında şöyle der: Eğitimin sırrı çocuğa sevgi ve saygı beslemektir.

Güven duygusunu tamamlayan ve onun değerini yükselten diğer etkin faktör de okulda, çocuğun yerine göre hakkı olan özgürlük havasını

tatmasıdır. Bu, çocuğun normal ve dengeli bir ruhsal gelişimi için kaçınılmaz bir gereksinimdir. Çünkü devamlı engellenen bir çocuk istenilmeyen türlü atitüdü geliştirir. Eğer iyi davranışın ölçüsü hem bireyin hem de toplumun mutluluğunu artırmak ise, çocuğun öğretim faaliyeti yanında, özgürlük havasını teneffüs etmesi de istenir. Çocuklukta olumlu ve dengeli davranışların yerleşmesiyle normal bir kişiliğin oluştuğu, aksi halin ise, psikopatolojik komplikasyonlara yol açtığı bilinir. Psikolog Whitehead, "İlginin bulunmadığı yerde rasyonel gelişme görülmez. Sıkı disiplin ise beyni durgunlaştırır." der. Yaratıcı düşünce ancak güven ve özgürlük içinde gelişir. Önemli olan özdenetimdir. Okulda dengeli bir özgürlüğün, çocuğun hareketlerini korkudan, yapmacıklardan, ürkekliklerden arındıracağı açıktır. Bu gün öğretmenlerin ya da yetişkinlerin çocukta çekilmez bulduğu bazı özgürlükler, örneğin dilediği konuda tartışma yapmaları önlenmemelidir. Böyle bir engelleme onların sadece konuşmalarını kısıtlar, düşünmelerini değil. Örneğin çocuklar, din, siyaset, ahlâk gibi konularda kanılarını söylerlerse kendileriyle tartışılabilir. Ancak, bu tartışmalar gerçekçi olmalı, dogmatik değil. Yetişkinler onlara düşünüş yolları gösterebilirler ama kendi inandıkları sonuçları zorla kabul ettiremezler. Böyle koşullar içinde çocuklar korkusuz ve kökten mutlu olarak yetişirler; bu ortam öğretim için en çok gerek duyulan zihinsel gelişmeyi köreltmez. İnsan ilişkileri bakımından da doğruluğun verdiği hoşnutluk onlarda saygı duygusunu en iyi biçimde oluşturur. Çocuklukta olumlu davranışların yaygınlaşması, çocuğun duygusal yaşamını iyi tanımaya bağlıdır. Kişiliğin geliştirilmesinde sadece öğretimin yeterli olmadığı açıkça bilinir. Çocuklarda kötü davranışın nedenleri, kökleri çok derinde olan bilinçsiz bir psikolojik rahatsızlığa dayanır; ceza ile önlem alınması yeterli değildir. Bu hallerin giderilmesinde, yüze çıkarılması gereken 'psişik motivi (güdü)yü bulup ortadan kaldırma çareleri aranır. Bazı çocuklar neşelidir, bazıları huysuz. Bazıları buldukları zevklerle hoşnut olurlar, bazıları gönüllerinin çektiğini bulmadan avunamazlar. Kimi çocuk ise herkesten şüphelenir. Büyükler zamanla birtakım duyguları gizlemeyi öğrenseler bile, çocukta belirgin olan istenmeyen eğilimler olumlu bir eğitim sürecinden geçmezse yetişkinlikte de sürer. Bu bakımdan çocukları ilerde mutsuzluğa, başarısızlığa ve kötü bir yaşama iteleyen duygusal yaşantılara, eğilimlere yer vermeyecek ortamın okuldaki güven ve özgürlükle yaratılabileceği açıktır.

Tüm bu nedenlerle *reformcu eğitimciler*, hakk olarak, okullarda rehberliğe gittikçe daha çok yer vermek istemektedirler. Zira, rehberliğin ana prensibinde çocuğu rahatlatmak, bir başka deyimle düşünce ve

duygularını güvence içinde özgürce açıklamak olanağına sahip kılmak önerilir. Çocuğun duygusal yaşamının iyi tanınması, okulda *rehber* ya da *danışman* denilen bir eğitimcinin gereksinimini doğurmuştur. Gün geçtiçe önemi artan rehberliğin, öğrencinin tüm ilişkilerinde sağladığı yarar ve iyi bir rehberin, çocuğun karakter gelişimindeki etkisi bugün tartışılmaz bir öge haline geldiği içindir ki bu seminerde bulunmaktayız. Çocuğun sorunlarına eğilmekle onda okula, eğitimciler ve hatta tüm insanlara karşı güven duygusunu verecek olan ancak *rehber öğretmen*'lerdir. İlgi ve sevgiden yoksun olan bir çocuk, okulun sıkı disiplini ile sınırlı düzeni içinde ruhsal bunalıma, psikik çatışma içine itilir. Bunun şahsiyet gelişimindeki etkileri sanıldığından da çok derin olur. Herhangi bir yönde zorlanan çocuk, önce bunu nefretle karşılar. Genellikle olduğu gibi, nefretini açığa vuramazsa bu nefret içe döner, bilinç altına gömülür. Bunun tüm yaşam boyunca çeşitli olumsuz etkileri sürer. Nefret duyulan bir otorite olarak, ileri yaşlarda babanın yerini okul ve daha sonra okulun yerini devlet otoritesi alabilir. Buna göre kişi, bir anarşist, bir tanrısız ya da savaşıcı olmaya iteleyen güdüler altındadır. Baskı yapanlara duyulan nefret, gelecek kuşaklara aynı şekilde baskı yapma isteğine götürebilir. Bundan başka, bireyde toplumsal ve kişisel ilişkileri olanaksız kılan genel bir huysuzluk hali görülebilir. Bir gün, görev aldığım Edirne Lisesinde ilk sınıftaki küçük bir çocuğa kötü davranan büyüğe bir çocuk gördüm. Yaptığının doğru olmadığını hatırlattım; o şöyle yanıt verdi: "Büyükler beni dövüyor, ben de küçükleri, ben haklıyım". Bu sözlerle o, insanın tarihinin ruhsal özünü açıklamıştı.

Aile çevresi dışında öğrenciler, gelişimlerinin kritik çağlarını okulda ve zamanın en çoğunu da öğretmenleri ile geçirirler. Bu nedenle, öğretmen-öğrenci ve daha geniş kapsamlı olarak okul-aile ilişkileri rehberlik yönünden büyük bir önem taşır. Ancak, öğretmenin öğretim yükünün ağırlığı ve sorumluluğu nedeniyle, öğrencinin psikolojik sorunlarına karşı onlardan özel bilgi toplamayı gerektiren uğraşılara eğilme durumu zayıflar. Bu durum dikkate alınınca, okullarımızda öğretmenle işbirliği yapmakla birlikte, öğretim faaliyetine katılmayacak, eğitim psikolojisinde, rehberlik dallarında *uzmanlaşmış* yetenekli bir rehberin, özellikle ergenlik çağını geçirmekte olan çocuklarımız üzerindeki etkinliği yadsımamaz. Okul bünyesinde öğrenci adedine göre yer alması gereken rehberlerin Bakanlığa getireceği kadro yükü elbetteki ağırdır. Ancak, bu yurdun sahibi olan insanlarına iyi yetişmeleri yolunda yapılacak her hizmetin yararı ve değeri hiçbir şeyle ölçülemez. Anne ve babanın çocuğuna ne derece yakın ve ilgili olduğu ya da çocuk yetiştirmede dik-

katli bulunduğu bilinirse bilinsin, hiçbir ebeveyn bir öğretmen ve psikolog bir rehber kadar yargılarında objektif olamaz. Evde anne ve babanın gözünden kaçan pek çok davranış, çocuğu ruhsal açıdan inceleyen bir gözlemci için anlamlı ifadeler kazanır. Öğretmenlik ya da rehberlikle yükümlü olanlar okulda sürekli olarak çok çeşitli durumlar içinde öğrencileri gözleme olanağına sahiptirler. Ders sırasında veya ders dışında, özellikle oyun ve grup içinde öğrencinin gösterdiği davranış biçimleri, tavır ve hareketleri izlenebilir ve tutumları kontrol edilerek yorumlanabilir. Çocuğun bireysel ve sosyal gelişimini dengeli bir ölçüde tutmak üzere rehber olan kişi onun ilgi alanlarını saptar ve o yolda faaliyete yönelir. Bu da çocuğa çalışma alışkanlığı verir. Ayrıca çevreye uyum sağlaması, "kendine güvenme" duygusuna sahip olması yönünden de sağlam bir kişilik kazanmasında yararlı olur.

Çocukların yüzeysel görünüşleri altında iç dünyalarının varlığını keşfeden, yorumlayan rehberin ilke ve metodu "ne yaptı" sorusuna yanıt almak değil "niçin böyle davrandı?" sorusuna çözüm arayan, nedenlerini bulmaya çalışan bir tutum içinde geliştirilecektir. Sınıf öğretmeninden başka, öğrenciler hakkında aileleriyle konuşarak, gerektiğinde aile sorunlarını öğrenerek öğrenciyi tanıyan öğretmen, çocuğun sosyo-ekonomik çevresi hakkında da bilgi sahibi olacaktır. Ancak bu bilgiler gizli tutularak, hiçbir şekilde öğrencinin zararına olacak açıklamalar yapılmamalıdır.

Öğrencilere okuldan ayrılırken meslek tercihlerinde yardım etmek, onları temayülleri, yetenekleri konusunda aydınlatmak okullardaki rehberlik örgütünün görevi olacaktır. Böyle bir çalışmanın ciddi tutulması, öğrenciler üzerindeki araştırma ve incelemelerin, alınan notların, yapılan işlevlerin değerlendirilmesi belgesel nitelikte dosyalarda bulundurulmasıyla olur. Ve bu bilgiler öğrenci zararına olmamak üzere saklı tutulmalıdır.

Bu alanda kaynak niteliğinde yayınlara, başvurulacak çeşitli metotlara sahip bulunuyoruz. Eğitim sistemimizin uygulanmasında bir atılım olarak gördüğümüz *Eğitsel Rehberlik Hizmetlerini, uzmanlaştıracak olan bir lisans üstü eğitimden geçirmek suretiyle, okullarda daha verimli duruma getirebilmemiz Bakanlıkla Üniversitelerdeki ilgili Fakültelerin işbirliğine bağlıdır.*

Sonuç olarak diyebiliriz ki; ana okulundan tüm üniversiteye değin sağlıklı bir eğitim ve öğretim yapılması öğrencileri psikolojinin bilimsel ışığında daha iyi tanımamızla olasılık kazanır. Böylece, çocuklarımızın enerjilerini, temel ihtiyaçlarını uygun alanlara yöneltecek olan, okullarda-

ki rehberlik kurumu olacaktır. Türk milli eğitiminin amaçları iyi insan, iyi yurttaş yetiştirmek olduğuna göre bireylerin çocukluktan gençliğe ve gençlikten yetişkinliğe varıncaya kadar bedensel, ruhsal ve toplumsal açıdan sistemli olarak eğitilmesinde uzmanlaşmış rehberlik hizmetlerinin gereğine yürekten inandığımı belirtirim.

BİBLİYOGRAFYA

- Alpsan, Banu:** *Grubla Psikolojik Danışmanın Sınıf ve Başarı Düzeyleri Farklı Bireylerin Kendilerini Gerçekleştirme Düzeylerine Etkisi*, (Eğitim Fakültesi, E.A.M. Rehberlik Semineri, 18 Ocak 1979).
- Armaner, Neda:** *Okulda Çocuğun Düşünce ve Davranışını Etkileyen Faktörler ve Rehberlik*, (Eğitim Fakültesi, E.A.M. 18-19 Ocak 1979).
- Başaran, Mehmet:** *Eğitimde Disiplin Sorunu*, Cumhuriyet Gazetesi, 13 Ocak 1979.
- Baymur, Feriha:** *Rehberlik Nedir? - Rehberliğin Anlamı, İlkeleri, Türleri ve Başlıca Görevleri - M.E.B.Plân, Araştırma ve Koordinasyon Dairesi Yayın No: 1, Rehberlik, Ankara 1975.*
- Baymur, Feriha:** *Ülkemizde Rehberliğin Başlangıcı, Gelişimi ve Bugünkü Sorunları*, (Eğitim Fakültesi, E.A.M. Rehberlik Semineri, 18-19 Ocak 1979).
- Bower, M.Eli:** *Rehberlik Saatlerinin Değerlendirilmesi*, Çev. Dr. Ayşe İlgaz (Carten), Boğaziçi Üniversitesi Dergisi (University Journal) Vols. IV-V, İstanbul 1976-77.
- Ener, Judy:** *Rehberlik Alanında Derinliğine Araştırma Programları*, (Boğaziçi Üniv.Eğitim Bölümü, 1979).
- Kepeçoğlu, Muharrem:** *Okullarda Yetenek-Başarı Karşılaştırması*, M.E.B. Plan, Araştırma ve Koordinasyon Dairesi Yayın No: 126, Ankara 1973.
- Kepeçoğlu, Muharrem:** *Rehberlik Anlayışını Oluşturan İlkeler ve Kavramlar*, M.E.B. Yayını, Ankara 1975.
- Kepeçoğlu, Muharrem:** *Orta Dereceli Okullarda Rehberlik Anlayışı*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi, C.7, Sayı: 1-2 Mart Ekim, Ankara 1975.
- Kepeçoğlu, Muharrem:** *Okul Danışmanlarının Mesleki Problemleri*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi, C.8, Sayı: 1-2 Mart-Ekim, Ankara 1976.

- Kepçeoğlu, Muharrem:** *Okul Rehberlik Uzmanlarının Mesleki Problemleri*, (Eğitim Fakültesi, E.A.M. Rehberlik Semineri, 18-19 Ocak 1979).
- Koç, Mustafa (M. Dutar, E. Ayhan):** *Konya Liselerinde Disiplin - Nedenleri ve Çözüm Önerileri*- (Eğitim Fakültesi, E.A.M. Rehberlik Semineri, 18-19 Ocak 1979).
- Kuzgun, Yıldız:** *Mesleki Rehberliğin Bireylerin Yetenek ve İlgilerine Uygun Meslekleri Tanımalarına Etkisi*, Hacettepe Üniversitesi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bölümü, E.A.M., 18-19 Ocak 1979.
- Kuzgun, Yıldız:** *Rehberlikte Bilgi Toplama ve Yayma Yolları*, M.E.B., Planlama-Araştırma ve Koordinasyon Dairesi (PAKD) Sayı: 2, Rehberlik, Yayın No: 74/38, Ankara 1974.
- Okman, Güler:** *Rehberlik Derslerinde Kullanılabilecek Yaklaşımların Araştırılması*, Boğaziçi Üniversitesi, Eğitim Bölümü (Eğitim Fakültesi, E.A.M., 18-19 Ocak 1979).
- Orhaner, Orhan:** *Rehberlikte Orta Dereceli Okul Öğrencilerinin Sorunları*, (Eğitim Fakültesi, E.A.M., 18-19 Ocak 1979).
- Özgönenç, Fikret:** *Ailenin Eğitim Görevleri*, İstanbul 1972.
- Özgülven, İ. Ethem:** *Okul Rehberlik Hizmetinde Kimler Ne Yapar?* M.E.B. Planlama-Araştırma ve Koordinasyon Dairesi (PAKD), Sayı: 4, Ankara 1975.
- Soydan, Hülya:** *"Rehberlik" için Rehberlik*, M.E.B. Planlama-Araştırma ve Koordinasyon Dairesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışma Bölümü Yayın: 125, Ankara 1973.
- Tan, Hasan:** *Rehberliğin Esasları* (Dördüncü baskı), Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Ankara 1975.
- Ülkü, Sıral:** *Lise I. Sınıflarda Uygulanan Bir Grup Rehberliği Programının "Yöneltme" Açısından Etkinliğinin Araştırılması* (Eğitim Fakültesi E.A.M., Eğitimde Rehberlik Araştırmalarını Değerlendirme Semineri, 18-19 Ocak 1979).